

KONKORDIJA
ANTAROVA

Du gyvenimai

KONKORDIJA ANTAROVA

Du gyvenimai

Romanas

Iš rusų kalbos vertė
LAIMUTĖ MARIJA ŽUKAUSKIENĖ,
VIKTORIJA ŠENBERGS, ZITA ALEKNAITĖ

REDAKTORĖS ŽODIS

Knygos, kaip ir žmonės, – vienos pastebimos, kitos ne, vienos patrauklios, kitos atstumiančios. Yra tokių, kurios užsimiršta vos perskaitytos, o yra ir lydinčių visą gyvenimą ar net jų keičiančių. Nepaprasto likimo rusų rašytojos, operos dainininkės ir legendinio režisieriaus Konstantino Stanislavskio mokinės Konkordijos Antarovos romanas „Du gyvenimai“ būtų iš ilgai išliekančių atmintyje. Tai knyga, kurią perskaitęs supranti: daugiau nenori, o gal jau ir nebegali, nebeturi teisės gyventi kaip anksčiau. Kupini aukščiausios prabos išminties, „Du gyvenimai“ turi magišką poveikį. Vienus tarsi žadintuvus pabudina iš dvasios miego, kitiems pateikia atsakymus į esminius klausimus, kaip sutverta visata, kas mes esame ir kokia mūsų misija Žemėje. O trečius tiesiog įkvepia didvyriškai ir su „skambančiu džiaugsmu“ nešti kasdienybės našta, matyti šio veiksmo prasmę. „Kiekvienam paprastam žmogui visai nepriklauso tapti šventuoju ar stengtis jį mėgdžioti, bet kiekvieno, be išimties kiekvieno, žmogaus privalomas uždavinys – pragyventi savo paprastą, eilinę šiandieną taip, kad savo ir kito egzistavimui suteiktų lašą ramybės ir džiaugsmo“, – didžio mokytojo Florentiečio lūpomis sako autorė. Žinios, kurios dosniai dovanojamos romano herojų – brandžių sielų, baigusią evoliuciją Žemėje, tačiau likusių joje mums įprastuose fiziniuose kūnuose padėti kitiems eiti dvasios keliu, – tiesiog stulbina: knyga rašyta Antrojo pasaulinio karo metu, kai žmonių sąmonėjimas dar tebuvo embriono būklės, buvo tik jo užuomazgos. Nori nenori kyla minčių, kad K. Antarova galėjo būti laidininkas, perduodantis informaciją iš aukštesniųjų dimensijų. Juolab kai žinai, kad šis didžiulis darbas nuveiktas per labai trumpą laiką, beveik vienu atsikvėpimu. Moteris knygą rašė ne spaudai, dėl to išpuoselėtų tekstų mėgėjams gali užkliūti „nešlifuotas“ stilius, senamadiškos sakinių konstrukcijos, tačiau viską su kaupu atperka kalbos vaizdingumas, ryškūs herojai, o svarbiausia – informacija, kuri srautu srūva į skaitytojų širdis. K. Antarova šią knygą rašė tiems, kuriems labiau rūpi ne forma, o prasmingas ir taurus turinys. Su „Dviem gyvenimais“ užaugo, dvasingumo keliu ėjo ne viena karta. Rankraštį po K. Antarovos mirties saugojo artima jos draugė, su kuria rašytoją siejo stiprus dvasinis ryšys. Jis buvo perrašomas ranka ir taip plito tarp dvasinių žinių ištroškusių žmonių. Daugybė tų, kuriems teko garbė pažinti K. Antarovą, laikė ją savo dvasios vedle, patikimu autoritetu visais egzistenciniais klausimais ir pagalbininke kasdienybėje. Amžininkai, kurių jau likę labai nedaug, prisimena beribį šios moters dosnumą, gerumą, meilę ir stiprybę. Oriai iškentusi likimo smūgius – mylimo vyro mirtį Gulage, savo ligą, nepriteklius, intrigas Maskvos Didžiajame teatre, kuriame vaidino, ji išsaugojo gyvenimo džiaugsmą, dvasios giedrumą ir skleidė tai plačiu spinduliu aplink save. Jos šviesa toliau liko švytėti romane „Du gyvenimai“, kuris, rodos, tam ir skirtas, kad kiekvienas savyje atrastų dieviškumo ugnį, pamatytų visą būties grožį iš platesnės – amžinumo – perspektyvos, atvertų savo širdį ir visus gyvenimo iššūkius įveiktų drąsiai, ryžtingai, be dejonių.

Ernesta Pakrosnienė

IŽANGOS ŽODIS

Nelengva rasti tinkamus žodžius šiai knygai pristatyti. Žinau, kaip patiems giliausiems ir plačiausiems patyrimams nusakyti dažnai trūkta tų visa atskleidžiančių žodžių, nes dirbdama terapinį darbą su žmonėmis kartu liudiju jų gyvenimo didžiausius džiaugsmus ir skaudžiausius patyrimus, pakilimus ir kritimus, kurie neišvengiami kiekvieno mūsų kasdienybėje. Visiems bendražmogiškiems sunkumams ir jų sprendimams reikalingi momentai, kurių metu mūsų sąmonė tarsi išsiplečia – galbūt pamatome kitą situacijos aspektą, atrandame viduje užslėptus jausmus: išlaisvinantį atleidimą, tikėjimą, palaikančią viltį, kaip kertinius ramsčius. Tokie momentai buvo būtini visais pasaulio egzistavimo laikais, visiems žmonėms, kurie tuo metu gyveno, dirbo, kentėjo, mylėjo, mokėsi. Ir kiekvieno jų patirtis didino mūsų bendrą „bagazą“, vidinius resursus įveikti krizes, paskatinti atradimus, prisiliesti prie kolektyvinio archetipų, įkvėpiančių vaizdinių, išminties pasaulio. Tuomet iš esmės keičiasi mūsų gyvenimas.

Šią knygą „sutikau“ iš tiesų ant dviejų savo gyvenimų slenksčio, didelių ir skausmingų pokyčių akivaizdoje, kur buvo daug išorinių paieškų, vidinių dialogų, tylos, tuštumos, maldos, nežinios. Apie „Du gyvenimai“ išgirdau iš moters, kurios nuopelnai Lietuvai nepamatuojami, o jos vidinė šviesa ir knygų žodžiai palietė mano širdį. Dėkoju Audronei Ilgevičienei. Tuo metu tikėjausi ir meldžiau stebuklo, tačiau mano didžiausiai baimei išsipildžius aš netekau mylimo artimo žmogaus, todėl to stebuklo, kaip jį supratau, neatradau išoriniuose įvykiuose. Mūsų maldos atrodė liejosi iš visos širdies gelmių, tačiau slėgė ir sunkino atmosferą, neleido pokyčiams įsilieti į mūsų gyvenimus, sunkino atsisveikinimą, paleidimą, nes mes nenorėjome paleisti. Meldėme gyventi. Buvo per sunku, nes per stiprūs meilės prisirišimai stabdė mūsų sąmoningumą, regėjimą žmogaus Kelio, vedančio per daugybę gyvenimų, ir tos sielos, jau pasiruošusios išeiti, laisvą valią. Mūsų protas negalėjo susitaikyti su tuo, kas buvo neišvengiama. Šią neišvengiamybę patyriau tuomet, kai žmogus visiškai pasveiko nuo sunkios ligos, tuomet sąmoningai atsisveikino su savo artimaisiais ir ramiai pasitraukė iš šio gyvenimo. Tarsi akivaizdus pasveikimas galėjo pamaloninti mūsų viltis ir ryžtą „išgydyti“ kūną, kas dabar atrodo kaip didelės ambicijos ir baimė susidurti su savo paties ribotumu. Ramybė užklupo tik tuomet, kai mes iš tiesų paleidome. Su tuo paleidimu keitėsi ir malda, rimo aistros žūt būtų gyventi, džiūvo ašaros. Tuo metu supratau, ką reiškė mums pasakyti žodžiai – ne pačiomis stipriausiomis maldomis turite melstis, o patys tapti malda. Tapti tokiems perregimiems savo viduje, kad per mus galėtų tekėti gyvenimas. Dėkoju Artūriui Jašinskui. Tuomet viduje patyriau tokį didelį vidinį išsiplėtimą, jog atrodė, kad iš tikrųjų įkvėpiau pirmą kartą savo gyvenime. Tas pirminis kvėpavimas buvo toks stiprus, kad atrodė nepakeliamas fiziniam kūnui, bet jaučiau, kad kvėpuoju ne plaučiais, o kvėpuoja mano dvasia. Šiems trims savo Mokytojams – pirmiausia savo Tėčiui – žemai lenkiuosi iš visos savo širdies, kad parodė man kryptį ir padėjo nepamesti Kelio. Ši knyga buvo mano Kelio dalis.

Pradėjau kalbėti nuo to, kas mane pačią be galo jaudina, nuo tų sunkių, neišvengiamų gyvenimo tiesų ir egzistencinių prasmų. Tačiau jų neįmanoma būtų atrasti, jei nepatirtu-

me dviejų gyvenimų pilnatvės, jei nepatirtume dvasios ir materijos tarpusavio vienovės, jei negalėtume naudotis visomis savo jauslėmis – tomis, kurių atėjome pažinti artėdami materijos link, ir tomis, kurias dar tik pradėdame atrasti ar prisiminti judėdami dvasios link. Ši knyga atskleidžia, kaip savo vidinį gyvenimą galime „apglėbti“ išorinio gyvenimo patirtimi – gebėjimu gyventi dabartyje, spalvų ir kultūrų patyrimu, kelionėmis ir įvairiapusišku pasaulio pažinimu, gamtos ir stichijų betarpišku dalyvavimu, mokslo, technikos atradimų ir architektūrinių paslapčių suvokimu, virtuozišku interjero ir gyvenimo erdvės kūrimu, dieviška muzika ir menu, kūryba, burnoje tirpstančiu maistu ir jo skoniu, gebėjimu pasirūpinti savo fiziniu kūnu, kai pamirštame ir apleidžiame jį užsidarydami savo prote. Kaip paprasti, bet sistemingi dalykai gali padėti mums atjaunėti, būti žaviems, stipriems. Kaip galime būti įkvėpti ir laimingi, dirbdami tiek paprastus, tiek sudėtingus darbus, kurie visi be išimties gali būti svarbūs, jei esame savo vietoje ir savo laiku. Kaip pajusti, ar būtent toje vietoje ir laike esame, atverti savo širdį, matyti Tikruosius dalykus ir galiausiai išmokti Juos rinktis savo gyvenime. Knygoje gausu užuominų apie holistinius gydymo būdus, homeopatiją, kvapų, spalvų, kristalų galią, vegetarišką mitybą, čia įkvėpimą gali rasti skirtingų profesijų atstovai, gyduoliai, meno žmonės, visi, kuriems rūpi Tiesa, Širdies Tyrumas, Grožis, Nesavanaudiška Meilė Žmonėms, savasis Kelias, išbandymai ir užduotys, kurie galbūt ieško savojo Vedlio, Mokytojo. Tikiu, jog gali būti sunku be Jo, kai vienu metu gyventi dviejuose pasauliuose – pilnai įvaldyti išorinį ir pažinti, atrasti vidinį – turbūt sunkiausia šiuolaikinio žmogaus užduotis. Tikiu, jog daugeliui ši knyga taps būtent tokiu Vedliu.

Rugilė Vilkišė, psichologė

ANOTACIJA

Sėkminga Rytų ir Vakarų ezoterinių tradicijų sintezė lėmė šio K. Antarovos romano populiarumą. Rašytas Antrojo Pasaulinio karo metais, jis pusę amžiaus buvo rusų inteligentų skaitomas ir persirašinėjamas tik iš rankraščių, kurie 1991 m. pateko ir į Lietuvą. 1993 m. romanas buvo išleistas Rusijoje. Jis išlieka populiarus ir šiomis dienomis.

Trijų dalių romanas kiekvienam padės apmąstyti savo vietą šių dienų sudėtingame gyvenime, savo santykius su juo. Puikiais pavyzdžiais per romano herojus atskleidžiama, kaip žmonėse verda aistros; akivaizdžiai parodoma, kaip jie tų aistrų pavergiami, o vėliau skaitytojui atsiveria keliai, kuriais Gyvenimo Mokytojai veda į dvasios išsilaisvinimą iš aistrų; veda iš silpnumo į tvirtumą, iš tvirtumo – į jėgą, o iš jėgos – į grožį...

1 DALIS

1 SKYRIUS PAS BROLĮ

Įvykiai, kuriuos dabar prisimenu, grąžina mane į seniai prabėgusias dienas, į mano tolimą jaunystę. Jau beveik ketvirtį amžiaus visi vadina mane seneliu, ir tik aš pats nesijaučiu esąs senas; mano išorė, verčianti aplinkinius užleisti man vietą, pakelti nukritusį daiktą, taip nesiuderina su vidiniu žvalumu, kad man tiesiog nepatogu matyti tokią pagarbą mano žilai galvai.

Man buvo dvidešimt metų, kai atvažiavau į vieną didelį prekybinį Vidurinės Azijos miestą pavierėti pas savo brolį, N-tojo pulko kapitoną. Karštis, vaiskus, mėlynas dangus, iki šiol nematytos plačios gatvės su ūksmingomis aukštų, išsikerojusių medžių alėjomis stebino mane tylą. Būdavo, retkarčiais žingine ant asilo prajos į turgų pirklys, praeis pulkelis moterų, apsidangusių veidus juodais tinklėmis ir dar susisupusių į baltą ar tamsų apdangalą kaip į apsiaustą, slepiantį visas kūno formas...

Gatvė, kurioje gyveno brolis, buvo toliau nuo centro, toliau ir nuo turgaus; joje vyravo beveik absoliuti tylą. Brolis nuomojo nedidelį namą su sodu; gyveno jame vienas su savo pasiuntiniu ir naudojosi tik dviem kambariais, o kitus tris užleido man. Vieno jų visi langai buvo į gatvę, kito – tik du. Šį ir pasirinkau miegamuoju, nors iki šiol jis skambiai vadinosi svetaine.

Mano brolis buvo labai išsilavinęs žmogus. Kambarių sienos buvo apstatytos spintomis ir lentynomis, prikrautomis knygų. Ši biblioteka buvo puikiai sukomplektuota, tvarkingai sudėliota ir, sprendžiant iš paties brolio sudaryto katalogo, žadėjo man daug džiaugsmo būsimam neįprastam atsiskyrėlio gyvenimui.

Pirmomis dienomis brolis vedžiojo mane po miestą, turgų, mečetes, o kartais aš ir vienas vaikštinėdavau po didžiules prekybines galerijas su margintais stulpais ir mažais rytietiškais restoranais-virtuvėmis sankryžose. Šioje zujančioje, tarškioje, ryškiais margaspalviais chalatais vilkinčioje vietinių gyventojų minioje jausdavausi lyg Bagdade ir laukdavau, kad štai, iš kažkur išnirs Aladinas su stebuklinga lempa ar pražingsniuos niekieno neatpažintas Harunas al Rašidas. Ir visi šie Rytų žmonės su jų didinga ramybe arba, atvirkščiai, su pernelyg didele egzaltacija atrodė man paslaptimi ir masinantys.

Kartą, kai taip išsilbląskęs slampinėjau nuo krautuvės prie krautuvės, staiga krūptelėjau kaip nuo elektros srovės ir nejučiomis atsiskau: į mane įdėmiai žiūrėjo visiškai juodomis akimis labai aukštas vidutinio amžiaus vyras tankia, trumpa, juoda barzda, o greta jo stovėjo neapsakomo grožio jaunuolis ir jo tamsiai mėlynos, beveik violetinės akys taip pat įdėmiai žvelgė į mane. Aukštas brunetas ir jaunuolis buvo baltomis čalmomis ir margais šilkiniiais chalatais. Jų laikysena ir manieros ryškiai skyrėsi nuo supančios aplinkos, daugelis praeivių jiems meilikaujančiai lankstėsi.

Abu jie jau seniai nuėjo prie išėjimo, o aš vis dar stovėjau kaip užburtas, neturėdamas jėgų nugalėti tą nuostabių akių išpūdį.

Atsipeikėjęs puoliau jiems iš paskos, bet iš galerijos išbėgau tik tuo momentu, kai mane taip nustebinę nepažįstamieji jau sėdėjo brikelėje ir tolo nuo turgaus. Jaunuolis sėdėjo iš mano pusės. Atsigręžęs jis vos pastebimai nusišypsojo ir kažką pasakė vyresniajam, bet trijų asilų pakeltas dulkių debesis viską uždengė, nieko daugiau neįstengiau išvelgti, o stovėti kepinant tiesioginiams saulės spinduliams neturėjau jėgų.

„Kas tai galėjo būti?“ – galvojau grįždamas ten, kur juos sutikau. Keletą kartų praėjau pro prekystalį, kol išdrįsau prakalbinti šeimnininką:

– Prašau pasakyti, kas tie žmonės, kurie ką tik čia pas jus buvo?

– Žmonės? Žmonės daug eiti šiandien pas mane, – gudriai šypsodamasis atsakė šis. – Tik tavo ne žmonės nori žinoti, o vienas aukštas juodas žmonės?

– Taip, taip, – paskubėjau pritarti. – Aš čia mačiau aukštą brunetą ir kartu su juo gražų jaunuolį. Kas jie tokie?

– Jie mūsų didelis turtingas dvarininkas. Vynuogynai – ajajai – vynuogynai! Didelis prekyba su Anglija.

– Bet kuo jis vardu? – tęsiau aš.

– Oho, – nusijuokė šeimnininkas. – Viskas degti, norėti susipažinti? Jis – Mahomet Ali, o jaunas – Machmed Ali.

– Štai kaip, abu Mahometai?

– Ne, ne, Mahomet – tik dėdė, o jaunas – Machmed.

– Jie čia gyvena? – klausinėčiau toliau, apžiūrinėdamas šilkus lentynose ir galvodamas, ką čia pirkti, kad tik galėčiau dar užgaišti ir šį tą daugiau sužinoti apie mane taip nustebinusią porą.

– Ką žiūrėti? Norėti chalatas? – pastebėjęs mano lentynas naršantį žvilgsnį paklausė šeimnininkas.

– Taip, taip, – apsidžiaugiau pretekstu. – Prašom parodyti chalata. Aš noriu padovanoti jį broliui.

– O kas tavo brolis, koks jis skonis?

Neturėjau jokio supratimo apie brolio skonį chalatom, nes tik su kiteliu arba pižama ir tebuvaui jį matęs.

– Mano brolis – kapitonas T. – atsakiau šeimnininkui.

– Kapitonas T.? – su rytietišku azartu sušuko pirklys. – Aš jį gerai pažinti. Jis jau turėti septyni chalatas. Kam dar norėti?

Sunerimau, bet užslėpęs susijaudinimą drąsiai išpyliau:

– Jis juos visus padovanojo.

– Štai kas! Tikriausiai draugas Peterburge išsiųsti. Ge-e-eras chalatas pirkti! Štai, žiūrėti, Mahomet Ali savo dukterėčia liepti atsiųsti. Ojoi, geras!

Pirklys iš po prekystalio ištraukė nuostabų rausvų atspalvių chalata su matiniais pilkšvai violetiniais apvadais.

– Toks man netiks.

Pirklys linksmai nusijuokė:

– Aišku, netikti, tai moteriška chalatas. Aš tau duoti štai, mėlynas.

Sulig šiais žodžiais jis išvyniojo puikų violetinį chalata, gal kiek margoką, bet jo šilti ir minkšti atspalviai turėjo patenkinti išlavintą brolio skonį.

– Nebijoti imti. Aš visus žinoti. Tavo brolis – Ali Mahomet draugas. Mes negalėti jo draugas parduoti blogas. Tavo brolis – ge-e-eras žmogus! Pats Ali Mahomet jį gerbti.

– Tai kas gi jis, tas Ali?

– Aš jau sakyti, didelis žymus pirklys. Persija prekiauti ir Rusija prekiauti, – atsakė šeimininkas.

– Nepanašu, kad jis būtų pirklys. Jis tikriausiai mokslininkas, – vėl prakalbau aš.

– Ojojoi, mokslininkas! Mokslininkas jis būti toks, kad visos tavo brolis knygos žinoti. Tavo brolis irgi di-i-idelis mokslininkas.

– O ar nežinote, kur gyvena Ali?

– Tu, matyti, čia mažai gyventi. Ali namas priešais tavo brolis namas, – pirklys familiariai paplojo man per petį.

– Priešais brolio namą – didelis sodas, aptvertas aukšta mūrine tvora. Ten visada mirtina tyla ir net vartai nė karto neatsidarė.

– Tyla tai tyta, o šiandien nebūti tyta. Atvažiuoti sesuo Ali Machmed. Būti susitarimas iškelti. Jeigu tu sakyti Ali Machmed – gražuolis ojojoi! – tai sesuo – dangaus žvaigždė! Kasos iki grindys, o akys – och! – pirklys skėsčiojo rankomis ir net užspringo.

– Kaipgi galėjote ją matyti? Juk pagal jūsų papročius prie vyrų negalima nusiimti apdangalo?

– Gatvė – negalėti. Mes ir namie negalėti. Pas Ali Mahomet visas moterys namie vaikščioti atidenktas. Mula daug kalbėti, bet nustoti. Ali sakyti „Išvažiuoti“, tai mula dar tylėti.

Atsisveikinau su pirkliu, pasiėmiau chalata ir nuėjau namo. Ilgai ėjau; kažkur pasukau ne į tą pusę ir su dideliu vargu pagaliau radau savo gatvę. Mintys apie turtingą pirklių ir jo sūnėną maišėsi su mintimis apie nežemiško grožio merginą, tik niekaip negalėjau nuspręsti, kokios spalvos jos akys: juodos kaip dėdės ar violetinės kaip brolio. Ėjau nunėręs akis po kojomis ir staiga išgirdau šūktelejimą:

– Liovuška, kurgi dingai? Aš jau ruošiausi tavęs ieškoti!

Mielas brolio, man visą gyvenimą buvusio ir tėvu, ir motina, ir šeima, balsas, kaip ir jo akys, tryško humoru. Švelniai įdegusiame, švariai nuskustame veide žybčiojo baltutėliai dantys, gražaus pjūvio raudonos lūpos, auksiniai garbanoti plaukai ir tamsūs antakiai – pirmą kartą pamačiau, koks gražuolis buvo mano brolis. Aš juo visą laiką didžiavausi ir žavėjausi, bet dabar lyg mažas vaikas nė iš šio, nė iš to puoliau jam ant kaklo, išbučiavau jo skruostus ir įbrukau į rankas chalata.

– Tai tavo chalatas ir tavo Ali – priežastis, kad aš taip apstulbau ir paklydau, – išpoškinau besijuokdamas.

– Koks chalatas? Koks Ali? – nustebęs klausinėjo brolis.

– Chalatas Nr. 8, kurį aš tau nupirkau dovanų, o Ali Nr. 1 – tai tavo draugas, – tęsiau toliau.

– Tu primeni mažąjį užsispyrėlį Liovušką, kuris mėgo visus stulbinti mįslėmis. Matau, kad šis tavo pomėgis dar tebetūno tavyje, – kalbėjo brolis šypsodamasis savo plačia šypsena, taip pakeitusia visą jo veidą. – Na, eikime namo, nestovėsime gi čia iki nakties; nors praeivių ir nematyti, bet aš negarantuojau, kad kur nors paslapčia neatitraukta užuolaida ir mūsų nestebi smalsi akis.

Vos žengėme žingsnį, ir jautri brolio klausia išgirdo atkaukšint arklį.

– Palauk, – tarė jis, – važiuoja.

Aš nieko negirdėjau. Brolis paėmė mane už rankos ir privertė sustingti po dideliu medžiu kaip tik priešais tylaus namo, kuriame, pirklio žodžiais, gyveno Ali Mahometas, vartus.

– Gali būti, kad dabar tu išvysi šį tą nuostabaus, – kalbėjo brolis, – tik stovėk taip, kad iš už medžio mūsų negalėtų pastebėti nei iš namo, nei iš gatvės pusės.

Mes stovėjome už didžiulio medžio kamieno, kur laisvai galėjo pasislėpti dar du trys žmonės. Dabar jau ir aš galėjau išskirti keleto arklių bėgimą ir ratų dardėjimą negrįstu keliu. Po keleto minučių plačiai atsivėrė Ali kiemo vartai, išėjęs ant kelio kiemsargis apsidairė į visas puses, mostelėjo kažkam sode ir liko laukti ekipažų, kurių matėsi jau net trys.

Pirmas riedėjo paprastas vežimas. Jame sėdėjo dvi apmuturiuotos moterys ir trys vaikai. Visi jie skendo ryšuluose ir dėžėse, o vežimo gale dar buvo pririšta nedidelė skrynia. Paskui juos senoje brikoje senis vežė du elegantiškus lagaminus. Ir pagaliau gana dideliu atstumu – matyt, saugodamasis nuo dulkių – važiavo dar vienas ekipažas, kurio per tokį atstumą negalėjau įžiūrėti. Per tą laiką pirmieji du dingo sode už vartų.

– Žiūrėk įdėmiai, bet tylėk ir nejudėk, kad mūsų nepastebėtų, – sušnibždėjo man brolis.

Ekipažas priartėjo. Tai buvo elegantiška puskarietė, pakinkyta puikiu juodu arkliu. Joje sėdėjo dvi į skraistes susisupusios moterys uždengtais veidais. Pro vartus išėjo baltai apsirengęs Ali Mahometas, o jam iš paskos – tokiais pačiais ilgais baltais rūbais vilkintis Ali Machmedas. Man pasirodė, kad juodos vyresniojo Ali akys kiaurai pervėrė medį, už kurio mes slėpėmės, ir atrodė, kad aš net spėjau pamatyti, kaip jo lūpomis šmėstelėjo vos juntama pašaipa. Mane net karštis išpylė, paliečiau brolių norėdamas jam pasakyti, kad mus jau susekė, bet jis pridėjo pirštą prie lūpų ir toliau įdėmiai stebėjo artėjančią puskarietę. Dar akimirka – vyresnysis Ali priėjo prie sustojusios karietos, ir... mažutė, balta, nuostabi moters rankutė praskleidė skraistę nuo veido.

Daug buvau matęs moterų – ir scenoje, ir šiaip pripažintų gražuolių, – bet tik dabar pirmą kartą supratau, kas yra grožis. Kita moteris, matyt, senė, kažką spiegdama aiškino Ali, o mergina sumišusi šypsojosi ir jau ruošėsi nuleisti ant veido skraistę, bet Ali pats atsainiai atmetė ją merginai ant pečių, ir nuo šio judesio, didžiam senės pasipiktinimui, išlindo nepaklusnios tamsių plaukų garbanos. Nekreipdamas dėmesio į spiegiančią senę Ali pakėlė prigludusią prie jo merginą ir kaip kūdikį nunešė į namus. Tuo metu jaunas Ali pagarbiai išsodino vis tebeniuržgančią senę. Pro atdarus vartus atsikrido sidabrinis merginos juokas.

Jau dingo ir jaunas Ali su sene, ir karieta įvažiavo pro vartus, ir vartus uždarė, o mes vis dar stovėjome pamišę, kur esame, kiek laiko stovime, kad išalkę, kad karšta, kad tai nepadoru.

Atsisukau į brolių norėdamas pasidalyti savo susižavėjimu, bet buvau tiesiog sukrėstas: visada besišypsantis brolio veidas buvo išbalęs, rimtas ir net rūstus, jo mėlynos akys patamsėjo ir žėrėjo kaip katės naktį. Tai buvo visai svetimas, nepažįstamas žmogus. Net antakiai pakeitė savo įprastinę formą ir buvo griežtai sutraukti į beveik ištisinę liniją. Niekaip negalėjau atsipekėti, tik vis žiūrėjau į tą svetimą, man nepažįstamą žmogų.

– Na ir kaip? Ar jums patiko mano dukterėčia Nal? – staiga išgirdau virš savęs nepažįstamą metalinį balsą.

Krūptelėjau – iš netikėtumo net nesupratau, ko klausia, – ir priešais save išvydau didžiulę vyresniojo Ali figūrą; jis šypsodamasis tiesė man ranką. Automatiškai paėmiau tą ranką ir pajutau palengvėjimą, iš mano krūtinės išsprūdo atodūsis, o ranka nutekėjo šilta energijos srovė. Tylėjau. Man atrodė, kad dar niekada nelaikiau rankoje tokio delno. Tik su pastango-

mis atplėšiau savo akis nuo deginančių Ali Mahometo akių ir pažvelgiau į jo rankas: jos buvo baltos ir švelnios, lyg jų nebūtų pajėgęs paliesti įdegimas, ilgi ploni pirštai baigėsi apvaliais, iškiliais, rausvais nagais; visa ranka, siaura ir subtili, artistišškai žavi, bylojo apie didžiulę fizinę jėgą, o geležinės valios žiezirbas svaidančios akys derėjo prie šių rankų. Buvo galima lengvai įsivaizduoti, kad bet kuriuo momentu – pakanka Ali Mahometui nusiimti baltą rūbą, paimti į rankas kardą, – ir išvysi priešus triuškinantį karį.

Pamiršau, ir kur esame, ir kodėl stovime vidury gatvės, negaliu pasakyti, net kiek Ali laikė mano ranką, – aš tarsi stovėdamas užsnūdau.

– Na, einame namo, Liovuška. Kodėl nedėkoji Ali Mahometui už pakvietimą? – išgirdau brolio balsą.

Ir vėl nesupratau, apie kokią pakvietimą kalba brolis, tik pralemenau nesuprantamą žodį atsisveikindamas su man besišypsančiu aukštu ir lieкну Ali. Brolis paėmė mane už parankės, ir nejausdamas kojų nuėjau su juo. Baukščiai pažvelgęs į jo veidą, vėl išvydau brangų, artimą ir nuo vaikystės gerai pažįstamą brolių Nikolajų, o ne tą svetimą žmogų, kurį stebėjau po medžių ir kuris taip stipriai mane paveikė. Vaikystės įprotis brolyje rasti atramą, pagalbą ir užtarimą, atėjęs dar iš tų dienų, kai jis mane augino, įprotis kreiptis į brolių-tėvą su visais skundais, nuoskaudomis ir nesusipratimais, išniro iš pačių mano širdies gelmių, ir aš gailiu balsu pratariau:

– Kaip noriu miego, kaip pavargau – lyg būčiau nuėjęs dvidešimt varstų.

– Labai gerai. Dabar papietausime, ir galėsi porą valandų numigti. Po to eisime į svečius pas Ali Mahometą. Jis čia beveik vienintelis gyvena europietišškai. Jo namai labai skoningai apstatyti, tikrai elegantiškas Azijos ir Europos mišinys. Moterys jo šeimoje išsilavinusios ir namie vaikšto be parandžų, tai tikra revoliucija šiuose kraštuose. Daug kartų įvairiomis represijomis grasino jam mulos ir kiti aukštas pareigas užimantys religiniai fanatikai už tokį vietinių papročių pažeidimą, bet jis ir toliau kovoja su moterų ir visos tautos pavergimu. Jo tarnai visi raštingi, kasdien turi savo poilsio valandas, o tai taip pat revoliucija. Man teko girdėti, kad prieš jį ruošiamas pogromas, – o tai šiuose laukiniuose kraštuose baisus dalykas.

Kalbėdamiesi parėjome namo, nusiprausėme kieme iš demblių ir brezentų įrengtoje prausykloje ir sėdome pietauti. Geras, gaivinantis dušas ir skanūs pietūs grąžino man žvalumą. Brolis linksmai juokavo, apibarė mane už išsiblaškymą ir pasakojo įvairias komiškas scenas, kurios dažnai čia iškildavo tarp rusų kareivių ir vietinių musulmonų. Jis žavėjosi rusų kareivių sumanumu ir išradingumu. Retai kada vietinis gudrumas nugalėdavo rusišką nuovokumą, o rusų kareivį apgavęs Rytų pirklys brangiai už tai mokėdavo: bausmei kareiviai prigalvodavo tokių triukų, krėsdavo tokius pokštus, kad jų fantazijos galėjo pavydėti bet kuris režisierius. Reikia pasakyti, kad nieko pikto kareiviai nepadarydavo, bet išjuoktas suktas pirklys dar ilgai nesiryzdavo jų apgaudinėti.

Nepastebimai baigėme pietauti. Noras pamiegoti buvo dingęs, ir aš paprasčiau brolių pasiimtuoti mano pirtą chalatą. Nusimetęs kitelį brolis apsivilko chalatą. Gilus violetinis atspalvis nuostabiai tiko prie jo šviesių plaukų ir įdegusio veido. Nenoromis gėrėjaisi juo, ir giliai viduje šmėstelėjo pavydi mintis, kad aš niekada nebūsiu toks gražuolis.

– Kaip tau pasisekė nupirkti šį chalatą, – tarė brolis. – Tiesa, aš jų turiu daug, bet visus jau nors kartą buvau apsivilkęs, o šis man ypač patinka, tokio dar nesu matęs. Būtinai užsivilksiu šį vakarą, kai eisime pas kaimyną į svečius. Klausyk, einame į mano tualetu kambarį, kaip iškilmingai mano rūbinę vadina pasiuntinys, ir parinksime tau chalatą.

– Kaip? – sušukau nustebęs. – Argi mes ten eisime kaip į maskaradą?

– Kodėl kaip į maskaradą? Mes tiesiog apsirengsime taip, kaip visi, kad niekam nekristume į akis. Šiandien pas Ali bus ne tik jo draugai, bet ir nemažai priešų. Neerzinkime jų europietiškais rūbais.

Kai brolis rūbinėje atidarė didžiąją spintą, pasirodė, kad joje buvo ne aštuoni, bet apie dvidešimt įvairiausių chalātų iš skirtingų medžiagų. Net šuktelėjau iš nuostabos.

– Tave stebina toks chalātų kiekis? Bet juk čia priimta nešioti po septynis chalatus, pradedant kartūniniu ir baigiant šilkinu. Kas turtingesnis, nešioja tris keturis šilkinus, kas skurdžius, teišgali tik kartūninius, bet būtinai apsivelka vieną ant kito kelis iš karto.

– Dieve mano, – nenustygau aš, – juk per tokį karštį apsivilkęs kelis chalatus gali pasijusti kaip Vezuvijaus kraterį.

– Taip tik atrodo. Plona medžiaga nesunki, o apsivilkus vieną ant kito nepraleidžia tiesioginių saulės spindulių ir ši nedegina kūno. Štai, pabandyk apsivilkti šiuos du chalatus ir pamatysi, kokie jie lengvi ir net vėsinantys, – kalbėdamas brolis padavė man du baltus labai plono šilko chalatus. – Labai uoliai, pilnai laikytis papročių nesistengsime, bet po keturis chalatus apsivilksime. Aš tavęs labai prašau, apsivilk kol kas šiuos du baltus chalatus ir pavaiškėk su jais, priprask, o tai vakare su tavo išsiblaškimu atrodysi tikrai kaip maskarade ir abiem mums pridarysi gėdos, – tęsė šypsodamasis brolis matydamas, kad aš vis dar neryžtingai laiku chalatus rankose.

Neturėdamas jokio noro rengtis rytietiškai, tačiau nenorėdamas liūdinti mylimo brolio, greitai išsirengiau ir pradėjau tempti ant savęs chalatus.

– Betgi jie siauri! Kokie čia chalatai? Tai nevykusios pirštinės! – šaukiau pradėdamas irzti.

– Juos reikia užsisegti; čia – kabliukas, o čia – saga, – ramiai aiškino brolis ir lanksčiais pirštais pats lengvai užsegė chalatus. – Dabar, Liovuška, nurimk ir apsivilk dar šį žalią. Jis laisvesnis ir jį taip pat reikia užsisegti. Čia yra ir kišenės. O ant viršaus apsivilk štai šį platų pilką su raudonais apvadais, – ir vėl labai vikriai padėjo man apsirengti.

– Dabar kojas, – kalbėjo jis toliau. – Pas Ali būna tiek daug draugų, pripažįstančių pusiau azijietišką aprangą, kad mes galime eiti su savo batais, tik ant viršaus reikės apsiauti odinius kaliošus, kurie paliekami prie durų. Kitaip tiktų likti vienomis kojineėmis, nes nei į mečetę, nei į namus neinama su ta avalyne, kuria vaikštoma gatvėje.

Išsirinkau kaliošus pagal savo koją. Pasirodė, kad brolis jų taip pat turėjo kelias poras.

– Dabar eime į miegamąjį, ten išsirinksi čalmą.

– Kodėl čalmą? Į ką aš būsiu panašus? Aš ir taip nespinduliuoju grožiu! Pasigailėk, Nikoluška, geriau eik vienas, – maldavau brolių.

Brolis kvatojosi ir linksmi kalbėjo:

– Juk tu nesiruoši pavergti nuostabiosios Ali dukterėčios širdies, o tavo draugės ar draugai tavęs tokio nepamatys. Tai ko gi tau jaudintis, kad rytietiškas tualetas nepriduos grožio? Tarp kitko, – pridūrė jis pagalvojęs, – jeigu nori, aš galiu tave padaryti visai neatpažįstamą. Priklijuosiu tau žilą barzdą ir būsi panašus į žymų pirklių.

– Dar gražiau! – sušukau kvatodamasis. – Jeigu taip, tai man teks prisiminti, kad buvau neblogas aktorius mėgėjas.

– Jeigu šiandien sugebėsi suvaidinti šlubą senį, tai pamatysi daug įdomių ir ne visai įprastų dalykų. Tik štai gaila, kad neturiu antros baltos čalmos tavo turbanui.

Tą pačią akimirką pasigirdo lengvas beldimas į duris. Brolis priėjo prie jų, ir aš išgirdau jo maloniai nustebusį balsą:

– O, tai jūs, Machmedai! Užeikite, aš kaip tik užsiėmęs brolio apranga vakarui. Noriu jį paversti senu žilabarzdžiu pirkliu.

– O aš atnešiau baltą čalmą ir brangakmenį. Dėdė prašo jūsų brolių priimti tai kaip dovaną. Nal pilnametystės proga, – ir jis padavė man ryšulį ir futliarą.

– O čia – jums nuo Nal, – ir jis padavė broliui du ryšulius ir du futliarus. – Nepamirškite, kad jums reikia šluvuoti kaire koja ir dešine ranka stipriai remtis į lazda, o jeigu norite iš tikrųjų būti panašus į seną pirklių, tai kuo dažniau kaire ranka glostykite savo žilą barzdą. Aš kaip tik pažįstu tokių žymų pirklių, gyvenantį B., – aiškino man jaunas Ali.

Jis šypsojosi, ryškios lūpos atidengė nuostabius dantis, o pora violetinių akių ne pagal metus rimtai žvelgė į mane. Linktelėjęs mums galva ir Rytų papročiu ranka palietęs kaktą bei širdį, jis išėjo taip pat tyliai, kaip ir buvo atėjęs.

Išvyniojau savo ryšulį, ir iš jo iškrito ploniausios baltos medžiagos atraiža. Mano smalsumas buvo toks didelis, kad net nepakėlęs nuo grindų nukritusio šilko atidariau futliarą ir iš nustebimo bei susižavėjimo nejučia šuktelėjau. Nuostabaus darbo segė su iškiliu, stambiu rubinu ir keletu briliantų, kuriuos buvo apsiėmęs perlais puošta tamsaus aukso gyvatė, taip švytėjo apytamsiame kambaryje, kad negalėjau atitraukti nuo jos akių. Brolis pakėlė nukritusį šilką ir kartu su manimi apžiūrinėdamas segę paaiškino:

– Vyresnysis Ali dukterėčios vardu siunčia tau baltą čalmą, jėgos simbolį, ir raudoną rubiną, meilės simbolį. Taip jis parodo, kad priima tave į savo draugų tarpą.

– O ką jis siunčia tau? – pasidomėjau.

Brolis išvyniojo didesnį ryšulį. Jame buvo plonutėlis baltas chalatas iš niekada man dar nematytos medžiagos, panašios į baltą zamšą ir ne storesnės už popirosinį popierių. Prie jo buvo pridėtas raštelis arabų kalba, kurį brolis neskaitęs paslėpė kišenėje. Antrame ryšulyje buvo tokia pati kaip mano čalma, tik ant priekinio galo per visą jos plotį – o ji buvo nepaprastai plati – melsvu šilku arabiškomis raidėmis buvo išaustas užrašas, kažkokia frazė. Nekreipiau dėmesio nei į raštelį, nei į arabišką frazę, kuo greičiau norėjau pamatyti, kas slėpėo brolio futliare. „Jeigu man siunčia meilės ir jėgos pasveikinimą, tai ką jis siunčia Nikoluškai?“ – pagalvojau. Pagaliau brolis atsargiai suvyniojo čalmą, paslėpė jį rašomojo stalo stalčiuje ir atidarė didesnį futliarą. Jame sužėrėjo stambūs trikampiai išdėstyti briliantai, o jų viduryje melsvai žalia šviesa švytėjo ovalus, iškilus smaragdas. Mažajame futliare gulėjo žiedas su tokiu pat smaragdu platininiame apside.

– Čia tai bent Nal pilnametystė! – beveik šaukiau. – Jeigu Ali visiems savo draugams šios dienos proga siuntinėja tokias dovanas, tai jam tikriausiai atsis pusę to vynuogyno, kurį man taip gyrė pirklys už savo prekystalio. O kam iš viso vyrams tos segės? Tai nuostabūs papuošalai moterims, bet juk Ali žino, kad mes nevedę?

– Šias seges mes įsisėgsime į čalmas virš kaktos. Didžiulė garbė gauti tokią dovaną ir toli gražu ne visiems Rytuose ji suteikiama, – atsakė brolis. – Ali čia gyvena dešimt metų, pats jis kilęs kažkur iš Himalajų gilumos, ir jo namuose gerbiami visi rytietiški vaišingumo ir pagarbos draugystei papročiai.

Laikas pralėkė nepastebimai. Sutemos jau tirštėjo, ir taip staiga čia stojanti naktis jau greitai turėjo viską užlieti tamsa.

– Metas pradėti tave grimuoti, kitaip galime pavėluoti ir pasirodyti nemandagūs.

Sulig tais žodžiais brolis ištraukė vieną rašomojo stalo stalčių ir... aš dar kartą apstulbau.

– Tai bent! Kodėl man nė viename laiške neminėjai, kad vaidini mėgėjiškuose spektakliuose?

Visas stalčius buvo pilnas pridėtas įvairiausio grimo, barzdų, ūsų ir net perukų.

– Neįmanoma visko aprašyti, o dar mažiau galima suspėti išpasakoti per keletą dienų, – šyptelėjo atsakydamas brolis.

Jis pasodino mane ant kėdės ir kaip prityręs grimuotojas vikriai priklijavo barzdą ir ūsus, prieš tai visą veidą suvilgęs bespalviu, labai maloniai kvepiančiu skysčiu, atgaivinusiu nuo nepaprastai karštos saulės degusią odą. Rudu pieštuku pavadžiojo po akimis, kelis lengvus brūkšnius brūkštelėjo per barzda neuždengtus skruostus, perlamutrinį skysčiu pervedė per mano tankius juodus antakius, kažkokiu kremu sutepė lūpas ir tarė:

– Dar šiek tiek palyginsiu tavo garbanas, kad juodi plaukai neišlįstų iš po čalmos. Persėsk čia, – ir pasodino mane ant taburetės.

Prisipažinsiu, man buvo gaila tų garbanotų plaukų, kuriais, mano supratimu, ir tegalėjau puikuotis, bet karštyje taip gera vaikščioti trumpai kirpta galva, kad pats pasiprašiau kirpti trumpai, mašinėle. Greitai galva buvo apkirpta ir jau norėjau stotis nuo taburetės.

– Ne, ne, sėdėk, Liovuška. Tuoj tavo galvą apsuksių čalma, o tai padaryti galiu tik ant taburetės.

Likau sėdėti. Brolis išvyniojo čalmą, kuri pasirodė kur kas ilgesnė, negu galėjau įsivaizduoti, negailestingai pradėjo sukti ją į žiužį ir gana greitai, vikriai, stipriai, bet be menkiausio kur nors veržimo, apvyniojo visą mano galvą.

– Su galva viskas, dar liko kojos. Apsiauk šias ilgas kojines ir batus, – tarė išėmęs iš dėžutės baltas kojines ir gana prastokos išvaizdos batus.

Apsiačiau, atsistojau ir iš karto pajutau, kad kairys batas nepatogus. Nejučia sušlubavau kaire koja, o brolis paslaugiai į dešinę ranką įbruko lazda.

– Dabar tu kaip tik tas kurčnebylys šlubas senis, kokį tau ir reikės vaidinti, – juokėsi brolis.

Įsirdau. Nuo neįprastos barzdos buvo karšta, skystis, kuriuo man sutepė veidą, iš pradžių malonus, dabar bjauriai traukė odą, kojai buvo nepatogu, ir be viso to, dar buvau ir kurčias, ir nebylys. Su man būdingu nekantrumu norėjau paleisti gerklę ir pareikšti, kad niekur neisiu, ir jau ruošiausi nuplėsti barzdą ir čalmą, kai be garso atsiradė durys ir jose išniro kaip išskobta aukšta vyresniojo Ali figūra. Dvi juodos blizgančios akys mane tiesiog suparalyžiavo. Čalma taip tvirtai prigludo prie ausų, kad aš nieko negirdėjau, ką jie su broliu kalbėjosi. Ali buvo apsilikęs beveik juodą – tokia sodri buvo mėlyna spalva – chalata, po juo matėsi kitas, ryškiai avietinis, standžiai prigludęs prie kūno, ant galvos buvo balta čalma su brilantine sege, vaizduojančia išskleidusį uodegą povą.

Maloniai ir švelniai šypsodamasis, jis priėjo prie manęs su ištiesta ranka. Kai aš padaviau jam savo ranką, jis ją paspaudė, ir vėl per visą kūną perbėgo šilta srovė, tik šį kartą pajutau ne tingulį, o džiaugsmą. Ali nusiėmė nuo piršto žiedą su raudonu brangakmeniu, kuriame buvo įrėžtas liūtas, o aplink jį – kažkokie hieroglifai. Pasilenkęs jis sušnibždėjo man į ausį:

– Šis žiedas šiandien jums atvers visas mano namų duris, kur tik panorėsite patekti. Kartu tai bus jums pagalba, jeigu kada nors gyvenime būsite sužeistas ir žaizda kraujuos.

Žavėdamasis žiedu net nepastebėjau, kaip šalia Ali išdygo kita aukšta, liekna, rytietiška figūra. Ne iš karto supratau, kad tai brolis, apsilikęs šiandien mano jam dovanotą chalata. Mačiau tik liekną, tamsiaveidį, rytietišką vyrą šviesia barzda ir ūsais, kurio čalmoje buvo

įsegtas trikampis iš briliantų ir smaragdų. Mano brolis buvo aukštas, bet šalia milžiniško Ali atrodė tik vidutinio ūgio.

– Pažvelk į veidrodį, Liovuška. Manau, ir save pažinsi ne ką lengviau negu mane, – juokdamasis kreipėsi brolis, aiškiai matydamas mano sumišimą.

Aš pasisukau į veidrodį visiškai natūraliai sušlubuodamas dėl nepatogaus kairiojo bato.

– Jūs nuostabus artistas, – vos šyptelėjęs tarė Ali, bet visa jo figūra rodyte rodė tokį užkrečiantį humorą, kad aš neišlaikiau ir nusikvatojau.

Besijuokdamas staiga veidrodyje pamačiau tamsaus gymio, vos ne juodą, šlubą senį. Apšidairiau ir staiga išgirdau tokį skambų juoką, kad nenorom dar kartą atsigrėžiau ir nustebęs nužvelgiau besijuokiančius Ali ir brolių. Jie dar labiau pradėjo juoktis, o aš atsitiktinai užmečiau akį į veidrodį ir vėl jame pamačiau tą tamsiaodį seną arabą. Sunkiai, bet pagaliau suvokiau, kad pajuodęs arabas – tai aš. Pakėliau ranką prie akių, įsitikinau, kad nemiegu, ir paklausiau brolio, kodėl aš toks juodas, kaip tai galėjo atsitikti. Į mano klausimą jis atsakė:

– Liovuška, tai tas skystis atliko savo paskirtį, bet nesijaudink. Rytoj tu vėl būsi baltaodis, dar baltesnis negu visada. Kitas toks pat malonus skystis nuplaus visą tavo veido juodumą.

– O dabar, mano drauge, nepamirškite, kad Jūs visą vakarą būsite šlubas, kurčias ir nebylys, – juokdamasis kalbėjo Ali.

Su šiais žodžiais jis pataisė mano čalmą, taip ją užmaukšlindamas ant ausų, kad dabar jau tikrai nieko negirdėjau, tik supratau, kad jis siūlo man paimti jo ranką ir eiti kartu į jo namus. Pažvelgiau į brolių – šis netgi spėjo sutvarkyti kambarį, – jis linktelėjo man galva ir mes išėjome į gatvę.

2 SKYRIUS

PUOTA PAS ALI

Gatvėje pirmas ėjo Ali, aš – per vidurį, brolis – iš paskos. Nuo tvankaus karščio, neįprastų rūbų, barzdos, kurią vis čiupinėjau ir tikrinau, ar gerai laikosi, nuo nepatogaus kairiojo bato ir sunkios lazdos buvau lyg apdujęs. Galvoje buvo visai tuščia, kalbėti nesinorėjo, ir aš džiaugiausi, kad visą vakarą vaidinsiu kurčnebylį. Kalbos vis tiek nesuprantu, o dabar man niekas netrukdytų stebėti šį naują, nepažįstamą gyvenimą. Mes perėjome per gatvę, bet įėjome ne pro vartus, kaip visada sandariai uždarytus, o pasukome už kampo ir Ali pats atrakino ir užrakino mažus metalinius sodo vartelius.

Mane nustebino gausybė nepaprastai gražių gėlių. Jų kvapas buvo stiprus, bet nesvaigino. Eidami plačia alėja jau vienas greta kito, mes pasukome į sodo gilumą ir priėjome apšviestą namą. Langai buvo plačiai atverti, didelėje ilgoje svetainėje buvo matyti daug nedidelių, žemų, apvalių staliukų, pristumtų prie žemų, plačių sofų, išdėstytų palei abi sienas. Iš kitos staliukų pusės buvo pastatyta po du žemus, plačius pufus, tarsi po dvi kryžmai sudėtas didelės pagalvės. Norint ant pufų buvo galima sėdėti ir rytietišškai, pabrukus kojas po savimi.

Namas buvo apšviečiamas elektra, apie kurią ir sostinėse dar ne visi žinojo. Ali aistringai propagavo šią energiją, mašinas parsisiusdino iš Anglijos ir stengėsi prie šio galingo tinklo prijungti bent savo draugų namus, bet net patys artimiausieji nesiryžo tokiai naujovei, tik mano brolis ir dar du daktarai naudojo si elektrą.

Dar alėjoje prie mūsų prisijungė jaunas Ali ir Nal, vilkinti prabangiu rausvu chalatu, kurį iš karto pažinau, ir ant pečių atmesta labai puošnia parandža. Niekada dar nebuvau matęs tokio perlais ir brangakmeniais атаusto moteriško galvos apdangalo; perlais apsuktos juodos kasos beveik siekė grindis, raudonos lūpos su šypsena kažką kalbėjo Ali... Jau norėjau kilstelėti čalmą, kad išgirsčiau merginos balsą, bet greitas Ali žvilgsnis tarsi paliepė man: „Jūs kurčias ir nebylys, paglostykite barzdą.“

Viduje pykau, bet visai stengiausi neišduoti savo suirzimo ir lėtai glosčiau barzdą džiaugdamasis, kad nors ne aklas, kad iš pažiūros atrodau senas ir galiu apžiūrėti gražuolę, be jokių trukdymų ją gėrėtis. Mergina nekreipė į mane jokio dėmesio, tačiau nereikėjo būti psichologu, kad suprastum, jog visas jos dėmesys sutelktas į mano brolių.

Dabar stovėjome didelėje, man nežinomais žydinčiais vijokliais apraizgytoje terasoje. Sietynas švietė ryškiai kaip dieną – net brangaus kilimo, kuriame tiesiog skendo kojos, raštas buvo kuo aiškiausiai matomas.

Mergina? Vidutinio ūgio, plonutė, liauna; miniatiūrinės baltos rankutės plonais ilgais pirštais laikė dvi raudonas rožes, kurias ji dažnai uostė, bet man atrodė, kad tuo ji norėjo pridengti savo sumišimą. Jos didžiulės migdolinės žalios akys niekuo nepriminė žemiškos būtybės akių. Galima buvo įsivaizduoti, kad tokias akis galėtų turėti angelai, genijai ar aukštesnės būtybės; bet nei šios akys, nei jų išraiška visiškai nesiderino su mūsų gyvenime įprastu moters suvokimu.

Ali pasiūlė man atsisėsti ant minkštos sofos, o mergina ir jaunas Ali atsisėdo priešais mus ant pufų. Aš vis neatsitraukdamas žiūrėjau į Nal veidą, besimainantį kaip vėjo genama banga. Ne aš vienas taip žiūrėjau – visų trijų vyrų akys buvo įsmeigtos į ją, tik kokia skirtinga buvo jų išraiška!

Jaunas Ali žybčiojo tamsiomis akimis, ir jose švietė atsidavimas, tiesiog garbinimas. Pagalvojau, kad jis bet kuriuo momentu pasiruošęs nesvyruodamas mirti už ją. Jie abu buvo labai panašūs: tokia pati siaura nosis su vos jaučiama kuprele, skaisčiai raudonos lūpos ir pailga veido forma, bet jautėsi, kad Ali – tamsus brunetas su tigro temperamentu, kad jo mintis gali būti kandi, žodis ir ranka – žeidžiantys.

Nal veidas buvo toks švelnus ir harmoningas, dvelkė tokiu gerumu ir tyrumu, kad atrodė, jog ne jai ši eilinio gyvenimo kasdienybė su savo liūdesiu ir kančiomis, kad ji negalėtų ištarti kartaus žodžio, suteikti skausmo. Ji galėtų būti tik ramybe, paguoda ir džiaugsmu kiekvienam, kuris turės laimės ją sutikti.

Dėdė žvelgė į ją kiurai veriančiomis juodomis akimis taip įdėmiai ir su tokiu gerumu, kokio niekaip negalėjau jame įsivaizduoti. Jo akių gelmė atrodė bedugnė, ir iš jų į Nal liejosi švelnus srautas; bet man atrodė, kad už šio meilės srauto giliai slėpėsi nerimo, kankinančio sielvarto ir dvejonų dėl laimingo merginos likimo uraganas.

Paskiausiai ėmiau apžiūrėti brolių. Jis taip pat įdėmiai žiūrėjo į Nal. Jo antakiai, kaip ir po medžiu, vėl buvo sutraukti į ištisinę liniją, nuo išsiplėtusių vyzdžių akys atrodė visai juodos. Sėdėjo tiesiai; atrodė, kad visi jo jausmai ir mintys įtempti kaip styga. Jį visą kaip šarvai dengė milžiniška valia, pro kurią negalėjo prasiveržti joks žodis, joks judesys, ir aš beveik fiziškai jaučiau tos geležinės valios žiedą.

Mergina dažniausiai žvilgčiojo į brolių. Atrodė, jos supratime nebuvo net vietos mintims, kad ji – moteris, kad aplink ją sėdi vyrai. Ji tarsi kūdikis savo jausmus reiškė tiesiai, lengvai

ir džiaugsmingai. Kelis kartus sugavau broliui mestą karštos meilės žvilgsnį, kuriame vėlgi spindėjo vien tyra meilė be menkiausių moters jausmų.

Staiga supratau didžiulę šių dviejų širdžių, draskomų tautinių, šeimos ir religinių prietarų, dramą...

Vyresnysis Ali pažvelgė į mane, ir dabar jo geroje akyse išvydau senolio išmintį, tarsi jis norėjo man pasakyti: „Matai, drauguži, koks nuostabus gyvenimas! Kaip lengvai turėtų gyventi žmonės, mylintys vienas kitą, ir kaip skaudžiai perskiria juos prietariai. Matai, kuo pavirsta religija, neva vedanti į Dievą, o iš tikrųjų nelaimėmis, kančiomis ir net mirtimi užliejanti vienas kitą mylinčių žmonių gyvenimą.“

Mano širdyje staiga atsivėrė žmogaus laisvės ir nepriklausomybės suvokimas. Pajutau visą religinės vergovės jėgą, pakibusią virš merginos, virš abiejų Ali ir visų jų pažangių draugų, o pirmiausia – virš mano brolio. Man buvo gaila, labai gaila brolio ir Nal! Mačiau, kokia beviltiška jų kova už savo meilę. Įvertinau brolio valią, neleidusią išsprūsti nė vienam gyvenimui žodžiui, ir palaikiusią pagarbų riterišką toną kalbant su Nal.

Iš pradžių buvusi tokia vaikiškai linksma, mergina pastebimai nuliūdo, jos nustebusios ir maldaujančios akys vis dažniau žvilgčiojo į dėdę. Vyresnysis Ali paėmė jos ranką ir kažko paklausė, ko aš negalėjau išgirsti. Iš staigaus merginos judesio, kai ji greitai ištraukė iš dėdės savo ranką ir gėlėse paslėpė išraudusį veidą, supratau, kad buvo kalbama apie gėles. Ali vėl jai kažką pasakė, ir mergina, paraudusi kaip putinas, gėlėmis palietė savo lūpas, širdį ir ištiesė jas mano broliui.

– Paimk, – tarė Ali mano broliui taip aiškiai, kad ir aš išgirdau. – Savo pilnametystės dieną mūsų šalies moterys įteikia pačiam artimiausiam ir brangiausiam draugui gėlę.

Brolis paėmė gėles ir paspaudė jas padavusią rankutę.

Jaunasis Ali pašoko kaip tigras. Iš jo akių tiesiog pasipylė žiežirbos. Atrodė, puls ir pasmaugs brolį. Vyresnysis Ali tik žvilgtelėjo į jį ir smiliumi iš viršaus į apačią nubrėžė ore liniją – jaunasis Ali atsidadamas sudribo į savo pirmą vietą, lyg būtų visiškai netekęs jėgų.

Mergina išbalo kaip drobė. Antakiai susiraukė ir veidas atspindėjo jos dvasinę kančią, beveik fizinį skausmą. Jos akys liūdnei žvelgė tai į dėdę, tai į jaunąjį Ali. Ali Mahometas vėl paėmė jos ranką, švelniai paglostė jos galvą, paėmė mano brolio ranką, sujungė jas ir tarė:

– Šiandien tau sukanka šešiolika metų. Rytų supratimu, tu jau senė. Europoje tu dar tik vaikas. Mano požiūriu, tu jau žmogus ir turi žengti į gyvenimą. Neįvyks tas žiaurus suokalbis, kurį taip kvailai užmezgė tavo teta. Tu puikiai išsilavinusi, važiuosi į Paryžių ir ten studijuosi, o kai baigsi medicinos fakultetą, kartu su manimi keliausi į Indiją, į mano nedidelį dvarą. Ten kaip gydytoja daugiau pasitarnausi žmonijai, negu ištekęjusi už vietinio fanatiko, kur grubūs religiniai prietariai sutryptų tavo širdį. Mano ir tavo draugas kapitonas T. neatsakys mums savo riteriškos pagalbos ir padės tau iš čia pabėgti. Pasikeiskite žiedais, kaip krikščionys mainosi kryžiais.

Man buvo keista, kad negirdėdamas nė vieno merginos žodžio aiškiai girdėjau, ką kalbėjo Ali.

Ant mažojo piršto brolis nešiojo motinos, kurios aš visiškai neprisiminiau, žiedą. Tai buvo puikaus, subtilaus darbo senovinis žiedas iš aukso ir mėlynos emalės su stambiu deimantu. Net nesusimąstęs brolis nusimovė žiedą ir užmovė jį ant dešinės Nal rankos bevardžio piršto. Ši savo ruožtu atrišo nuo diržo ant grandinėlės kabojusį žiedą – gyvatę, apžiojusią didelį, drumstą, bespalvį brangakmenį, ir užmovė ant kairės brolio rankos bevardžio piršto.

Nespėjau net pagalvoti „Koks neišvaizdus akmuo! Toks bjaurus kaip ir jį laikanti gyvatė“ ir staiga vos nesusukau iš nustebimo. Prieš akimirką buvęs tik stikliuku, brangakmenis sužėrėjo visomis vaivorykštės spalvomis. Niekada joks tyriausias, briaunuočiausias deimantas netviskėjo tokio ilgio spinduliais, kokiais tik saulės šviesa telūžta kristolo piramidėje.

Įs jaunojo Ali krūtinės išsiveržė aimana, beveik rikšmas. Ir vėl dėdės žvilgsnis priverstė jį nurimti, jis vėl nunarino galvą.

– Tai gyvybės akmuo, – tarė vyresnysis Ali, – ir atgyja, vos per jį perbėga žmogaus energija. Tu, drauguži Nikolajau, – pilname jėgų žydėjime ir širdis tavo tyra, štai akmuo ir žėri akinančiai. Tau senstant blanks ir akmuo, jeigu išmintis ir dvasinė jėga nepakeis senkančių fizinių jėgų. Mano dukterėčiai tu atidavei patį brangiausią, ką turėjai – motinos meilę, perduotą tau su žiedu. Nal tau atidavė išminčiaus prosenelio dovaną, prisakiusio žiedą perduoti tam, kurį taip stipriai ir ištikimai mylės, kad bus pasiruošusi už jį mirti.

Nejučiomis žvilgtelėjau į jaunąjį Machmedą. Priešais mane sėdėjo ne žydintis jaunuolis, o vaiduoklis mirtinai išblyškusių veidu ir užgesusiomis, nieko nematančiomis akimis. Pagalvojau, kad jis nualpęs ir sėdi tik palaikomas pusiausvyros.

– Šiandien, – tarė Ali Mahometas, – ta didžioji permaina tavo gyvenime, apie kurią su tavimi kalbėjau prieš mėnesį, mano Nal, ir kuriai penkerius metus tave ruošiau. Kapitonas T. ir du tavo ištikimi tarnai palydės tave į jo namus. Ali eis kartu su jumis. Ten tu rasi sau ir tarnams europietiškus drabužius, persirengsi jais, savo chalatai ir apdangalus perduosi Ali ir jis grįš čia, o jūs visi kartu su kapitonu T. važiuosite į geležinkelio stotį. Pasikliauk kapitono garbe ir meile. Jis nuves tave į tokį miestą ir tokią vietą, kur tu būsi tikrai saugi ir galėsi laukti manęs ar mano pasiuntinio. Niekuo nesirūpink; tik brangink ištikimybę vieninteliui dėsniui – ramybės dėsniui. Būk tvirta ir lauk manęs be baimės ir nesijaudindama. Anksčiau ar vėliau aš atvažiuosiu. Visur pasikliauk kapitonu T. ir nebijok pasilikti be jo. Jeigu jis kur nors paliks tave vieną, vadinasi, taip reikia, bet paliks tave ištikimiams draugams, jeigu jau iškils tokia būtinybė. O dabar visi kartu eikime į sodą.

Mes pakilome. Jaunasis Ali padavė man ranką padėdamas nultipti terasos laipteliais. Staiگا visas paskendo tamsoje – kažkur perdegė kamščiai. Pasinaudodami tamsa brolis, Nal, Ali ir dar dvi figūros tyliai išėjo iš sodo pro vartelius. Prie vartelių Ali dar kažką sušnibždėjo sūnėnui į ausį, ir šis linktelėjo galva. Tamsoje kažkas lakstė, tarnai kur ne kur uždegė žvakes, nuo to tamsa atrodė dar juodesnė. Taip praėjo ketvirtis valandos. Man pasirodė, kad vėl matau Nal rausvu chalatu ir ant veido nuleistu apdangalu ir lyg Ali Mahometas apglėbė ją per pečius. Tačiau tarp visų šios dienos įspūdžių jau nieko negalėjau aiškiai suvokti, tik pagalvojau, kad man paprasčiausiai vaidenasi gražuolė, kurios žavesys giliai įsirėžė į mano sąmonę.

Tą akimirką šviesa vėl ryškiai nušvito, dar kokius tris kartus pamirkščiojo ir toliau ramiai švietė.

– Subuvimas prasideda, – aiškiai ištare Ali Mahometas ir vėl labai gerai supratau jo žodžius. – Nepamirškite: jūs šlubuojate kaire koja, jūs kurčias ir nebylys. Jums daug ir pagarbiai lankstysis. Niekam neatsakykite į nusilenkimus, tik mulai vos linktelėkite. Niekas neimkite nuo bendro stalo, valgykite tik tai, kas bus perduota tiesiai nuo manęs. Kai baigsis vakarienė, bus laikas pasirodyti Nal. Ji bus susupta į prabangią skraistę. Visų dėmesys nukryps į iš anksto su jaunikiu sutartą Nal pagrobimą. Prie jūsų prieis mano draugas ir išlydės jus pro sodo vartelius. Ten stovinčiam tarnui parodykite mano žiedą ir visai kitu keliu grįžkite į namus. Namuose rasite brolio laišką. Persirenkite ir paslėpkite viską taip, kaip bus jame parašyta.

Jums teks nemažai padirbėti prie namie paliktos betvarkės, nes reikia, kad dabar miegantis jūsų brolio pasiuntinys ryte tvarkydamas kambarius nieko ypatinga nepastebėtų, – ir Ali nuskubėjo prie tik ką pro vartus įėjusių svečių.

Šeimininkas buvo visa galva aukštesnis už svečius. Vieniems jis pagarbiai atsakydavo į sveikinimąsi nusilenkdamas ir jie nueidavo tolyn į namą, kiti stabtelėdavo prie jo ir sveikindavosi europietišškai paspausdami ranką. Svečiai tebesirinko ir greitai visa alėja ir veranda buvo pilnos įvairiaspalvių chalātų. Kalbos, juokas, įtemptas skanių vaisių laukimas, kažkokios, matyt, linksmos istorijos kūrė pakilią nuotaiką. Tačiau geriau įsižiūrėjęs pastebėjau, kad svečiai laikėsi atskirais būreliais. Tie, kurie buvo apsirengę laisviau, ne pagal visas taisykles, būriavosi nuošaliau, o likusieji vis dairėsi į mulą kaip muzikantai į dirigentą. Tada pradėjau apžiūrinėti visus dar atidžiau: gal pastebėsiu dar kokį nugrimuotą kaip ir mano veidą ar dirbtinę barzdą, kurią taip oriai glostinėčiau.

Laikas nepastebimai bėgo, iš kažkur pasigirdo rytietiška muzika ir keletas tarnų pakvietė svečius į vidų. Svetainės gilumoje, prie durų į gretimą kambarį, stovėjo Ali Mahometas ir man dar nematytas labai aukštas gražiai nuaukęs vyras baltais rūbais ir tokia pat čalma, šviesia, auksinio atspalvio barzda, labai gražiomis didelėmis tamsiai žaliomis akimis. Jis buvo jaunas, dvidešimt aštuonerių trisdešimties metų ir labiausiai į akis krito jo nepaprastas grožis. Ūgiu jis buvo tik vos žemesnis už Ali, bet kur kas platesnių pečių, nepaprastai proporcingai sudėtas – tikras viduramžių riteris. Mano vaizduotė iš karto nupiešė jį Loengrino rūbais.

Šeimininkas žemai nusilenkdamas sveikino į svetainę įeinančius svečius. Visi sėdo ant sofų ir pufų vis išlaikydami tą patį susiskirstymą į atskiras grupes. Prie durų visi palikinėjo odinius kaliošus ar batus, tarnai dėliojo juos į lentynas. Tarp svečių nebuvo nė vienos moters. Aš vis stovėjau stebėdamas, kaip sėdasi svečiai, ir negalėjau įsivaizduoti, kurgi man pačiam prisiglausti. Jau norėjau grįžti į sodą, kai pajutau ant savęs Ali žvilgsnį. Jis kažką pasakė berniukui tarnui ir tas atskubėjo prie manęs. Pagarbiai nusilenkęs pakvietė sekti paskui save ir nuvedė prie netoli šeimininko esančio stalo. Už jo jau sėdėjo du vidutinio amžiaus vyrai margais chalatais ir spalvotomis čalmomis; apsiavę buvo mano akiai įprastą avalynę, o ant europietiškų kostiumų apsilvė tik po vieną šilkinį chalātą. Jie man žemai ir pagarbiai nusilenkė, bet, prisiminęs Ali žodžius, net nelinktelėjęs jiems atsisėdau į nurodytą vietą.

Kai visi svečiai susėdo, tik tada atsisėdo ir Ali su aukštuoju gražuoliu. Muzika užgrojo arčiau ir garsiau, ir tuo pačiu metu tarnai pradėjo nešti karštus, garuojančius patiekalus, statydami juos iš karto ant visų stalų. Berniukai kiekvienam svečiui išnešiojo porcelianines kiniškas pialas ir sidabrinius šaukštus.

Tik ne visi svečiai riebių garuojantį plovą dėjos į pialas ir valgė šaukštais, dauguma kišo rankas tiesiog į bendrą dubenį ir valgė saujomis. Tai man kėlė tokį pasišlykštėjimą, kad beveik pykino. Norėjosi pabėgti, nors iki šiol dar niekada nematyta marga minia žadėjo nepaprastai įdomų rytietiškų spalvų ir papročių reginį. Ant mūsų stalo padėto plovo neliečiau ir laukiau Ali pažadėto valgio. Ir iš tikrųjų nuo jo stalo pakilo aukštas šviesus gražuolis ir ištisė man sidabrinę pialą su nedideliu auksiniu šaukštu.

Matyt, man suteikta garbė pagal Rytų papročius buvo labai aukštai vertinama, nes staiga nutilo visos kalbos ir šioje tyloje per visus stalus nusirito nustebimo šūksniai. Sprendžiant iš mimikos ir gestų, svečiai vienas kitą klausinėjo, kas aš toks. Kai kurie labai rimtai žvilgčiojo į mane, kažką kalbėjo savo kaimynams, o tie sutikdami linkčiojo galvas. Kaip tik šiuo momentu įnešė naujus valgius ir jų kvapai atitraukė visų dėmesį nuo manęs.